

Landskap: Småland. Upptecknat av: P. Thoren
 Härad: Emmaboda. Adress: Torlag, Örgen.
 Socken: Berga. Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1946 Född år 1881 i Torlags

Anders vardagsped.

Bryta höi (lin)	1-8
Brytugille	8-9
Skåning	9-12
Skåningille	12-14
Kugga i hop förord	14-15
Priverkan	15-17
Priverholida	17-25

Skriv endast på denna sida!

Storkeå vardagsseder.

Bryta hör.

Vår linhalmen hade legat ute i lagom lång tid omkring tre veckor för röstring. Dags den upp och sattes till förhising och en gärdsgård eller annan ställning. Sedan kallade man på sol. Ena hören, men vid denna års tiden var det sållan något sol. Men vid de första sködes dagarna i regel är grå och kullna. Då snart linet var lufttorkat, lades det i näbgar och fläskes sedan i ett baguett eller i en bad i avvatten på tiden för dess uppställning på

Torklaven: basten. Det hände även
att det passade sig så att
man fick fin torkalmen di-
rekt från väderstörningen till ba-
stulaven.

Tunnan man tog in med
brytningen i basten skulle denna
vännas upp ordentligt och den
personen som väfnade detta arbete
- en äldre man eller kvinnoper-
son. fick gå där i ett par eller
tre dagar i rad, innan basten
blivit riktigt uppvärmd. Man
eldade då inte i den stora gall-
rynen (Torkungen för mål) utan i
en mindre Torkugn, särskilt avsett
för Torkning av bår. Det var näm-
ligen risk för brandfar, om man

3
För detta ändamål eldade: gatten
Torkugnen var belägen: så höven
och väl skyddad med stenar. Så att
elden inte skulle komma så nära
ut. Riset sattes upp på den
vanliga läven och sedan på hög
läva, som uppsattes runt om-
kring: bastunummets. Det var en
vis konst med att sätta upp höven
i bastun och när man hade
mycket av den kvar, var det all-
tså genom sammanpackning
opå på utrymmet. Torka höven
dag 1-2 dygns tid i ugnen och
som det var många klägne i ba-
stulaget fick man komma över-
ens med varandra om att bryta
efter tur och ordning. Det fanns

4

en del ägde till sin vilka inte
tillhörde pastelaget, men vilka
fingo löfte om att använda sig
av pastorn under tiden emellan.
Efter det alla delägarna
hade blivit sin hör. Det blev då
många "byråvälla" och man
föresatte sig att det var
förföring för varje kväll.

På den gamla tiden och när
man på 1800-talet var det brukligt
att byns fläsk särbräddade
linet. Man kom emellertid sedan
till den uppfattningen, att byn
var ett kloster och på fisk
gaffarna och klarna. Stillas
inestaga detta arbete. Männan hade
sämlunda långt för sin tid inestaga

5
dessa arbeten. Det var sedan blott
en flätha med som hade till up-
gift att hämta ut linor ur ba-
stun för varje omgång i bytning-
en. Bytningen gjordes som på
kvällstimmarna. Ibland kunde
det hända, att man följt styv-
ningens började detta arbete. Då
det regn och mycket uppehåll man
sig i baststället, men annars
uppgått man gärna sin bräda
utifrån, när det blev alls för
varmt och dampigt att arbeta
inne i baststället. Detta ar-
be gick likadant till och under
minuten stämt och glamt. Man
frågade om vilken som skulle
ta mest i omfång för varje gång.

ACC. N:R M.10072:7

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7
ast och jumbake samt hem
brygt svagdricka. På vissa tiden
bjöds det också på kaffe, i
symmetet om man ej hade all
för lång väg till bostaden. När
belysningen var överskattad, var
det långt fram på kvällen.
Belysningen var primitiv. Man
hade en telydank i kyrkan eller
i bästa fall kyrka med fets
gjutlampor. Det var förunder-
ligt att man ändå kunde ac-
tera under den långa och mör-
ka skötselkvällen och därtill
presta ett fullgott arbete.
Alla den tidens byggherrar voro
så vana vid sitt arbete, att de
mer än vid kunde med handen

med gersonbyttningen var klar.

Byrågille

Följde sedan i den gård som man arbetas för och detta gille kunde ibland säkra ända till fram på smårännarna. Byråkallarna hade blivit svarta av dammet under arbetet och sågo nu ut som Regn. från skifan. Det behövdes därför en grundlig rengöringsprocess innan man gick till bords. Byrågillet var den enda svårareng, som utgjorde för detta arbete. Man bytte för detta arbete med varandra, men det hände även att en del personer deltog på en annan arbetsplats, för att hjälpa till, när de

9
sint hade något för att brä-
na.

Friskrivning.

Påföljande dag infördes sig
i tidiga morgonstunden en rad
av kvinnor och flickor, s.k. skatte-
hållare. Efter frutagen frukost
skulle de utgå på sitt arbete i
skattehuset. Detta var anordnat
antingen i fäburet eller på logen.
På skattehuset medförde skattekort
och skatteblad. Som sidopass
hade många både på boken i
sinse sida i skattehuset. En-
skilda hade efter brytningen
inlagt i pärmar och dessa pär-
mar hängdes på vännen ef-
ter att de varit där eller på fingr

de bygga hus: bastun över
natten, där det då i regel elda-
des för torkning av trägum-
mans lin, och för det inte var
risk för stöld! Man tog snel-
lertid inte fram mera än en
enstaka gången och flickorna
brutade skämba om vilken lock-
som först hade medlagts där, vil-
ken om vid detta arbete blev
den stå. Den rijk som hade
medlagt den locken skulle den
jiskan få till fastman, som
gick den att skida. Locken
hålls mest "skillestolens" över-
kant och så berättades den med
skillebräat på ömse sidor, så
att skivorna föll bort. De äldre

och mina förfarna av skänkthor.
na skulle finshätta; d. v. s. utpisa
det pisa och rognas arbetet; den
vägen. I skänkthuset rätte hela
dagen en minnäst liv. Alla hade
skänkthådan i gång och man
gjorde inte att både kom.
menten och ventilen dagens prä-
gor. Därför var det väl by-
skänkthet som låg i förgrunden
och det prästades och prästades vär-
de. Inte alltid kunde man
vara ivägen och det kunde väl
inte bli så att man gick
för långt i sitt tal och rådde
säger vad man vid närmare ef-
fektanke inte skulle ha sagt. Men
väsendes gick lov att lägga sig

vid middagen kom i ärran och
mestade den goda kaffetären.
På den verkade lugnande på ner-
vena. Efter avslutad slut fick vi
gå in i Måns-skola till uppdrag
att hämta linet, som sedan
var färdigt för spinning. Det
var färg och blåa. Skattefall
var det och de som skulle färg
sätta på och ordna. Man hade
sedan alltså tre olika slag av
linet: färg, blåa och skattefall.

Skattefäll

Varades det vid de olika
måltiderna under dagens lopp
och framförallt på kvällen.
Men innan på kvällen
skulle ätas hade alla de i arbets

deltagande i fastligt arbete med
att frigöra sig ifrån det svenska
därmed jämte annat påhåll.
Det blev en ungdomsperioden av
stort mått, då Paul och sina
samt boende måste tillfrågas,
och man fick nog gå om
talen efter hemkomsten, därest
man inte skulle fortsätta med
samma arbete under påföljan-
de dag. De skildringsverke
var tillräckligt för 50 år tillbaka.
Det kostade blott en Folschilling
och maten, men även härvidlag
fick man arbetsbyrå, då inga kon-
tanta utgifter näst behövdes.
Härvidlag var man ganska
det förändrade och med tanke på

var det som det på den tiden
gick så ovanligt lätt att utän-
nbar skaffa sig mer många
'skattehåringar' som helst.

Kugga ihop lövved

Var ett arbete som utfördes
på senhösten. I slutet av juli
eller i början av augusti månad
hade man kuggat för och de
fällda träden lågo där som fort-
farande i sitt ordnade ställe.
Man var det till att avhugva
träden och avhugga dem i lagom
längder i och på hemkörlin-
gen. Man hopplade nedan i hö-
gar för att sedan vid passan-
de tillfällen hemköra dem till

vetenskap, för att fördelningen den?
kastred. Detta senare skulle skedd
meständels i mån av behov m.
det hästens löp, men vid julen
den eller när vinterkonkursen kom
förelåg man all förord till gårdens

Körverkan

den 24-31 oktober. Helt oömska i
slutet av 1800-talet var stora be-
tydliga, därför att det då fanns
på många arbetsgivare som
ros. eller halvårsanställda Björ-
nare. På grund härav blev för-
verkan en mycket viktig faktor för alla
dessa Björnare, vilka den kunde
använda sin tid efter behov.
Man såg. Burensan användades

Kommes till sina hem efter ut-
gått växa och på fingrarna anmär-
da hela frivardan efter eget be-
hav. Men det var inte alls
som väderleken gynnade Bjär-
sejället under sin så länge af-
teklingsfride frivardan. Det kunde
ibland vara ett veritabelt höst-
musk med storm, regn och slask,
ja förr. Där på det man hug-
gast kunde stika ut näsan.
Christmanne ville ju gärna an-
vända friden på för den bästa
och förmanligaste sätt. Han
hafte släktingar och vänner,
som skulle besökas, och så
var det danser, barn, förschier
skåddan, som skulle se de

ACC. N:R M.10072 : 17.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

nya kläderna eller sammansatta
vitken skulle skuren fliskas
eller egentligen blottas. Kläder
så som de medhanda by-
garna.

Frivollslördag

var den stora högtidsdagen
i frivollen. Då var det mycket
i Gungby och dit skulle man
alla. Bättre på flera mils
avstånd i omgivningerna begiva
sig. En och annan var det väl
som fick åka rikskjuts dit,
men de flesta måste gå till
jätt stora vägar fram och åter.
Man visste då ej av bilar eller
velocipeder, och hästvar var det
annan råd till att taga sig fram

än på apostolhelgerna, men
på den tiden gick man vanligt
vis i stora stillasor både till
och från marknaden i Gunglby.
Många hade ganska lång väg
dit och måste därför tidigt
stå upp och gå till i ordning
för att bege sig till marknaden.
Men på den tiden fick man
vaka van vid att vara många.
Tidigt av sig och därför hade det
inte till bekvämligheten att i tidiga
stunden utmana sig för att gå till
firerhelgerna i Gunglby. De gam-
la minnas ännu i dag, vilken
stora ungdomssamling det
var i Gunglby på den dagen.
Överallt såväl ute på marknaden

och både och ständ som inne
i butikerna, verktygsbutikerna klädes-
affärerna, sådde det en förmild
trängsel. Men även Krogen och
de övriga värdshusställarna hade
fullt hus och de många hade
sagt för sig, att de skulle fe-
sta om på denna sin stora
fredag. För festio är tillbaka
och beklagligt nog inte den
männliga ungdomen bland
Bränstefolket på konset: det
uppgjorde som man skulle
ha önskat. Ty så få bland dem
blev inkluderade av allt för
mycket sprit och alkoholkonsumering
med häfslid och de sedan inte
i folkvinets etablerade gränser.

slagsmål och man pressade
fäde varandra på att blodet rann.
Lagens väktare var på den ti-
den för få och de förmådde inte
att bringa ordning och reda inom
en vild folkhop. Den gamle
Jäddingsmanen Miles Shi-
jason (Wesce Tuned) i Sprungby
var en kraftig karl, men han
sådde inte till att bringa ord-
ning och reda där på behörig
manner än på ett ställe i Tager.
Det var på den tiden heller
inte så många med ordnin-
gen som vad numera är fal-
let. Det gick lido för sig att va-
ra ganska full och ruffas sig
klunderat när det blev antastat

Ju den sakens skull. Det var
jättfrä blott de alla västerbrä-
makarna och släktkämparna,
som då fringo sig till ansvaret för
sina handlingar. Om alla hem-
rade hade skulle åtalas här för,
så hade det blivit en riktig
jessner. Men det skall villigt
erkännas, att det även fanns
ungdomar på den tiden, som
uppförde sig lugnligt och av-
hållt sig från att offra på
Barns altare.

Men kvällen började att
komma gällde det att tänka
på den långa hemresan. Ung-
domarna samlades då i sina
sällskap och sedan alla hade

ACC. N:R M10072:22.LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Blivit jättyg härför färdes hvar
sin egen hemväg. Fällskapet
var stort, för det kunde vara
25-30 personer och ibland ännu
fler. Under Engens lopp var det
en del del bland de unga som
skaffat sig glas och deota kon-
sumt var till synes på hemvä-
gen. Skide den era partier inte
till fällskapet, så brukade det
innehållas, så man antingen
hade förlorat en eller flera bland
dem själv och hade det blivit
fler. På macknaden bjöds för-
kända flaskorna på kaffe och
presenterade dem med granna
papperskassar och andra
macknadsvar. Vid kassalländan

23
Sittig man sig med karameller
och på den tiden voro de gamla
småbarnska folkagrensarna på
moder. Under hemvägen stanna-
de man ibland till för att vila
och då köpa bitar pojkar av
desse folkagrensar. Det blev sent
på kvällen innan man kom
hem och var hade varit
sitt och de förtä utrymman
vor då belätna med att äta
var hemma och få gå till
vila.

Frivekan gick med fäst
och på den 1 november, då
det gällde att antingen återvin-
na till den gamla platsen
eller och flytta till en ny plats.

Det var det för Gänstefolket i den gamla, goda tiden, då man än var ofrösad av att gåna i månader som rummet är fullt. Men på minns man gänstefolket på den tiden var glada och belägna med sin ställning, även om det var en hård och stäng plats man hade hållit. Jag samtalade med många både manliga och kvinnliga Gänstefolk på 1880. och 1890. åren, vilka hade skiftande omkänningar av sig själva. Men det är det gamla persone, vilka kunna berättat de mest intressanta saker i den vägen, men de försöka likväl

25
att vad de berättat om och själva
ha upplevat också är samning
glädje och hälsning till pers-
ner kunde på den tiden behand-
la sina tjänare på ett sätt
som trotsa all beskänning.
Men det fanns också gottfär-
tade och snälla husbondefolk,
vilka inte blott var i sig och
sörjdes för sina tjän-
are utan också visade i handling
att de förstod dem och gjorde sig
borta för att lämna vägar för
dem. Och det var en hälsning för
hållandet mellan husbondefolket
och tjänarna upphörde inte med
tjänsttiden utan det varade li-
ket igång.